

РЕЦЕНЗИЯ

От: доц. д-р **Марин Христов Бодаков**, Софийски университет “Св. Климент Охридски”, Факултет по журналистика и масова комуникация, катедра “Пресжурналистика и книгоиздаване”, Научна специалност 3.5. “Обществени комуникации и информационни науки” - Критика и критически практики.

за придобиване на **образователната и научна степен „доктор” в научна област 3.5. Обществени комуникации и информационни науки** (Журналистика – Литературно-художествено книгоиздаване) с дисертационен труд на тема:

Издатели и писатели: трансформации, предизвикателства, възход и медийна рефлексия. Българското книгоиздаване и българската художествена литература през 2010-2017 година,

представен от **Жана Стефанова Попова**, докторант в катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ на Факултета по журналистика и масова комуникация на СУ „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител: проф. д-р **Алберт Бенбасат**

1.Обща характеристика на представения дисертационен труд

1.1 Структура и обем

Дисертацията е с общ обем 322 страници. Основният текст съдържа 262 страници. Дисертацията е структурирана в увод, четири глави и заключение. Общият обем на приложенията е 18 страници, сред които извадки от проведената с български издатели анкета и интервю с литературен критик.

1.2. Актуалност на темата

В периода 2010-2017 г. българското книгоиздаване преоткри съвременната българска литература и я превърна в издателски феномен,

който в масовото потребителско съзнание установи като синоними литература и проза. Романът, а впоследствие и сборникът разкази от български автори, стана обект на желание от страна на издателствата у нас – не само в традиционния вид на хартия, но и като електронни и аудио книги. Дисертационният труд на Жана Попова прави надежден опит да осмисли как и защо се случи този сериозен обрат в издателската политика у нас - и преди всичко да картографира мащабите на промяната в комуникацията между българските белетристи и техните основни издатели у нас – в т.ч. очевидния скок на тиражите и медийните приноси за въпросния обрат, който досега не се радва на цялостно изследване.

1.3. Цели, обект, задачи и метод на изследването и съдържание

Целите на изследването хармонизират научно-изследователското и практико-приложното начало, като генералният стремеж на авторката е да подскаже актуалните промени в съдържанието на понятия като книгоиздаване, издател, писател и художествена литература. Жана Попова успешно се справя с тази задача, когато изследва negliжирането на българската литература изобщо, типично за новопоявилото се частно книгоиздаване у нас веднага след падането на тоталитарния режим у нас през 1989 г. Тук Попова има за цел да анализира както статистически данни, така и особеностите на медийната рефлексия върху литературата и върху издателския процес. Посредством анкета с издатели тя осъществява целта си да осмисли трансформацията в издателските вкусове и практики, довела до бум в издаването на българска проза – бум, от който днес пазарът у нас буквално се задъхва.

Обект на изследването са издателските стратегии на пет големи български издателста - „Сиела“, „Жанет 45“, „Хермес“, „Колибри“ и „Рива“, които в изследвания период предприемат осъзнат риск с публикацията на романите и сборниците с разкази от български автори – и по този начин се превръщат в основни играчи на книжния пазар у нас.

Като значими **задачи** на дисертационния труд приемам осмислянето на въпроса кои теми в прозата провокират появата на изследвания обрат и

как те моделират работата на издателите, редакторите, дизайнерите, маркетинговите и рекламните специалисти в петте издателства. До какви структурни промени в книжния пазар води налагането на съвременната българска проза? И същевременно как пазарът моделира самата проза?

Съобразно популярната теза на проф. Михаил Неделчев за „лошата обзримост на българската литература“ Жана Попова има ясни **ограничения**, чрез които да осигури фокуса и задълбочеността на своето изследване и предаността му на специфичното научно поле: тя страни от проблеми на четенето и грамотността, отказва да прави качествени оценки на литературата, да я поляризира на ниска и висока.

Намирам това за много почтен изследователски подход. Колкото и той да е интердисциплинарен, тя постоянно се стреми към изследователска строгост. Научният ѝ **метод е** комплексен: амалгама между историческо, културологическо, емпирично и аналитично изследване.

Изследователската **теза** на Жана Попова е, че **именно разнообразието от издателски подходи спрямо българската проза превръща петте издателства в лидери на българския книжен пазар – и така превръщат българската проза в конкурентна на доминиращата доскоро преводна проза.**

Ключовите моменти в **първа глава** са преди всичко опитите на Жана Попова да се върне към базисните значения на понятия като издател и писател, за да може с още по-голяма категоричност и яснота да открие големия обрат в българската книгоиздателска практика на изследвания период и контекстуализирането на тези понятия на терена на съвременната българска проза. В тази глава наблюдаваме внимателен исторически срез, чрез който Жана Попова конструира достоверен образ на българското книгоиздаване след началото на прехода към демокрация и пазарно стопанство: появата на частни издателства, рязка комерсиализация, категоричен превес на преводна западна художествена литература, която трябва да компенсира многогодишни липси както в полето на високата естетика, така и в полето на развлекателната култура.

Очертани са портретите на петте изследвани издателства и причините за трансформация в издателската им политика, която ги превръща в лидери на пазара на българска художествена проза – особено що се отнася до рафинирането на техните маркетингови и рекламни стратегии. Изводите на Попова дължат прецизността си и на направената от нея анкета с издателите.

Втората глава на дисертационния труд осмисля как читателските потребности моделират връзката между писатели и издатели в променената културна ситуация. Доколко петте издателства следват вкусовете на читателите – и доколко ги култивират? – това е един от значимите въпроси, които ни поставя за размисъл Жана Попова. А също така: как се променя жанровата динамика у нас – и как еволюират фентъзи, криминални, социално-психологически и исторически четива, за да отговорят на читателското изискване за родна продукция сред инфлацията на преводи на комерсиална литература. Големият успех на изследваните пет издателства се дължи на новите маркетингови проучвания върху аудиторията и новите рекламни подходи за достигане до нея, в т.ч. и повишено внимание към ролята на медиите за утвърждаването на българските автори. Втората глава нямаше да бъде така убедителна, ако Жана Попова не стъпваше на усилията на Националния статистически институт и Националния ретистър на издаваните у нас книги, благодарение на което изводите ѝ стават още по-плътни.

Третата глава е посветена на комуникацията на българските издатели и писатели с медиите, като справедливо отчита ключовата им роля за утвърждаването на издаваната българска проза в обществото на аудио-визуалния спектакъл. Тук Попова ясно разграничава политиките на обществените и частните електронни медии спрямо комерсиалните и некомерсиалните издания. Много подробно и скрупулъзно е представено място на БНТ като медиатор между издателствата и аудиторията на съвременната българска проза, както чувствително по-голямото жанрово разнообразие на журналистическите продукти, което допринася и за качествения обрат в издателската политика.

Четвърта глава продължава медийния сюжет, като този път фокусът е върху печатните и онлайн медии. В случая обаче Жана Попова разграничава специализираните и масовите медии с оглед на техните политики при изграждане на медийния образ на издаваната българска проза и имплицитното въздействие на издателските политики върху него и неговото разнообразие, съобразено с конкретното произведение. Тук са направени и разграничения между чисто журналистически и критически подходи. Направени са много добри обзори на издателските политики на „Литературен вестник“, „Култура“ и „Капитал Лайт“ и опитите им да поддържат високо качество на журналистическата и литературнокритическата репрезентация въпреки натиска на пазара.

1.4. Използвана научна литература

1. Библиографията съдържа общо 332 източника на български и английски език.

1.5 Автореферат

Представеният автореферат е с обем от 24 страници и адекватно отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд. Аз поне не познавам друг, толкова мащабен поглед от терена на книгоиздаването към процесите в съвременната българска проза.

2. Оценка на приносите на дисертационното изследване

Основен принос са преосмислените културни роли на българските белетристи и българските издатели в комуникацията между тях и отговора им на културните потребности на българите в епоха на продължителен политически преход, сложната динамика между бизнес и творчество и усложняването на техните отношения в търсене на все по-качествен издателски продукт. Докторантското изследване се фокусира върху ключовата роля на медиите в поддържането на отношенията между писатели и издатели с оглед на издателската експанзия в съвременната българска проза – и показва подробно специфичните им политики.

4. Оценка на публикациите по дисертацията:

Списъкът с публикации по темата на научния труд съдържа 7 публикации: 6 на български и 1 на английски. Прибавен е и списък с публикации по сходни научни теми, както и списък с участие в научни форуми. Така дипломантката спазва и преизпълва всички държавни изисквания.

5. Заключение

Заради аргументацията на своите изследователски интуиции, заради своите библиометрични анализи и анкетни проучвания, заради мащабното изследване и опит за картография на един безспорно значим за националната ни култура издателски обрат в отношението към българската проза и превръщането ѝ в издателски феномен, убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Жана Попова образователната и научна степен „доктор“.

20 май 2021, София

Доц. д-р Марин Бодаков